

УДК 61 (092) (09) (477.83)

Олександр КИЦЕРА, Олександр КИЦЕРА (мол.)

СОФІЯ ОКУНЕВСЬКА-МОРАЧЕВСЬКА

*Кафедра оториноларингології,
Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького,
Львів, Україна, ookitsera@gmail.com*

Статтю присвячено першій жінці-лікарці у Австрійській імперії та Галичині, науковцеві і письменниці, членові Наукового товариства ім. Шевченка Софії Окуневській-Морачевській, людині складної, трагічної долі. В складних умовах Австро-Угорської імперії їй вдалося здобути вищу медичну освіту, віддаватися громадській праці, красному письменству і музиці. Публікація проливає світло на деякі сторінки ще не до кінця вивченої біографії цієї незвичайної жінки, її громадську працю, оточення, дітей і внуків.

Ключові слова: *Софія Окуневська-Морачевська, Вацлав Морачевський, українські лікарі, письменницька діяльність, Ольга Кобилянська, історія медицини, Галичина.*

Рис. 1. Софія
Окуневська-Морачевська

Ім'я Софії Окуневської-Морачевської – першої лікарки-українки в Австро-Угорській імперії загалом мало відоме сучасним лікарям (рис.1). Публікації про неї, як і про весь славний рід Окуневських, впродовж останніх 25 років друкуються все частіше [1–12]. Цього року минає 150 років від дня народження цієї мужньої і освіченої українки, що й спонукало нас до публікації цієї статті.

Стефан Окунь, прадід Софії, мав лише початкову освіту. Та й для чого вчитися селянському синові, пригнучому тяжкою працею до ріллі?! Дідо, пан-отець Адам Данило, вже писався «Окуневським». Для селянського сина це був

звичний шлях: закінчити теологію, одружитися, отримати парафію. Проте один з його синів – Кирило – здобув фармацевтичну освіту і став «паном провізором». Атанасій, наймолодший, закінчив Львівську генеральну греко-католицьку семінарію і «сів на парафію». В селі Довжанка на Тернопільщині 12 травня 1865 р. у нього народилася донька, яку охрестили Софією. Дружина отця Атанасія Кароліна (з дому Лучаківська) передчасно померла. Тож п'ятирічну донечку Софію довелося віддати на виховання родині Івана Озаркевича. Отець Атанасій, попри теологічну освіту, після смерті дружини вирішив стати лікарем. Тітка Теофілія за кожної нагоди бурчала, що Атанасій, мовляв, замість повторно одружитися і створити дитині дім, вчиться по закордонах. Тож Софія виховувалася разом з двоюрідною сестрою по матері Наталією, донькою Теофілії Окуневської та Івана Озаркевича. Наталія, на 14 років старша за Софію, молоденькою вийшла заміж за Теофіла Кобринського, лагідного інтелігентного чоловіка, композитора, співака, хорового диригента. Подружнє життя було гармонійним, щасливим, але в 1881 р. він застудився, тяжко захворів і незабаром помер. Красуня Наталія відрізала свою пишну косу і поклала її до чоловікової труни – як запоруку, що ніколи більше не вийде заміж [1].

Улюблений вчитель Софійки – Зосі – класичний філолог, гімназійний професор Юліан Кобилянський, автор першого латинсько – українського словника. «Гидке каченятко» виросло на красуню – лебідку. Ольга Кобилянська порівняла її з лілеєю. Ольга вміла поціновувати гарних жінок, хоча сама не була красунею. Згодом це стане приводом для всіляких брудних «натяків», а то й прямих звинувачень у нетрадиційній орієнтації Ольги і Лесі Українки...

Саме Софія навернула переважно німецькомовну Ольгу до українства, переконала її в тому, що писати треба мовою того народу, серед якого живеш. Згодом познайомила її з Наталею Кобринською. Довкола цих молодих жінок згромаджувались українські емансипантки. Величезна бібліотека Озаркевичів стала скарбницею для Ольги, сприяла самоосвіті.

Якщо Ольга займається самоосвітою, досить ґрунтовною, то Софія прагнула вчитися в університеті. Вона таки на диво вперта, ця тендітна жінка! Подалала розставлені на кожному кроці «рогачки» й отримала дозвіл на складання матуральних іспитів екстерном. Бо в жіночих школах Австро-Угорщини не вивчали грецької та латинської мов, тому випускниць не допускали до складання іспитів зрілості-матури, а без цього вступити до Університету неможливо. Тривалий час Софія мешкала у Львові – в Народній Гостинниці, потім в монастирі, наполегливо вчилася, консультиуючись у гімназійних професорів. Останній іспит зрілості у Львівській Академічній Гімназії склала 1885 р. На іспиті були присутні гості: Іван

Нечуй-Левицький, Олександр Кониський, Лука Белей та Іван Франко. Здавалось би, шлях до вищої освіти відкритий. Де там!? Австрійські бюрократи непохитні. Жінка – студенткою університету?! Ну, що ж, вирішили Софія та Наталя, поїдемо до Швейцарії. В Цюріху Наталя Кобринська записалась на економіку, а Софія – на омріяну медицину. У далекій Швейцарії вона знайшла своє кохання [1, 2, 4, 5].

Всебічно освічена дівчина пробувала сили і в красному письменстві. Наталя Кобринська 1887 р. видала, за редакцією Івана Франка, жіночий альманах «Перший Вінок». Авторками творів, вміщених в альманаху, були, крім Наталії, Олена Пчілка, Уляна Кравченко, Дніпрова Чайка, Леся Українка, Людмила Старицька-Черняхівська, Ганна Барвінок і Софія Окуневська. Її оповідання «Пісок, пісок» мало успіх, а розвідку «Родинна неволя в піснях і обрядах весільних» жваво обговорювали на форумах феміністок.

Обранець Софії Окуневської – син шляхтича-кармазина Вацлав Морачевський народився в Варшаві в польській родині. Закінчив 1886 р. класичну гімназію. Відтак навчався на хіміко-технологічному (1889) факультеті Швейцарського політехнічного інституту та на медичному факультеті університету в Цюріху (1891 – 1894). Вацлава Морачевського вважали українофілом. Софія, незважаючи на «божевільне» кохання до молодшого на два роки Вацлава, мучилася сумнівами щодо щирості його проукраїнської позиції.

У 1898–1905 рр. Вацлав Морачевський працював доцентом на медичному факультеті Львівського університету, а від 1921 р. і до останніх років життя – у Львівській академії ветеринарної медицини, де завідував кафедрами лікарської хімії та загальної патології, а пізніше – кафедрами біохімії та патологічної фізіології. Обирали проректором і ректором академії (1925–1927). Вища атестаційна комісія при РНК СРСР 1940 р. йому присвоїла ступінь доктора біологічних наук (без захисту дисертації) та вчене звання професора. Його наукові праці присвячено обмінів речовин при діабеті, хворобам нирок (з цієї проблематики 1936 р. він написав монографію «Leczenie chorób nerkowych» і багатьох інших проблем [5]. Його учнем вважав себе академік Степан Гжицький.

Щирою чи показовою була дружба Вацлава Морачевського з Василем Стефаніком? Вважають, що формування Стефаніка як письменника відбувалося великою мірою під впливом Вацлава Морачевського. Чи лише його?

Син Василя Стефаніка Юрій – «Ю. Клиновий» писав: «...сірою еміненцією західноукраїнської літератури Софія Окуневська-Морачевська стала ще й тому, що свого чоловіка Вацлава вчинила українофілом і пропагатором української літератури, що свого талановитого сина прихилила до українства, а врешті, що

Василеві Стефаникові в буквальному значенні випростувала хребет. Та й сам Стефанік в автобіографічному нарисі «Серце» пише, що Софія Окуневська навчила його «любити Русів і правду в собі».

У січні 1896 р. Софія стала лікарем і разом з чоловіком Вацлавом Морачевським повернулась до Галичини. Виникали нові труднощі: Австро-Угорщина не визнала закордонних дипломів. У березні 1900 р. сенат Краківського Ягеллонського Університету нострифікував дипломи. Але влаштуватися на роботу не вдалося. Вацлав виїхав до Карлсбаду (Карлових Вар), де відкрив свою приватну практику. Софія залишилася з дітьми – Юрком і Евою у Львові. Влаштувалась на посаду лікаря «Народної лічниці», якою керував Євген Озаркевич. Викладала на курсах акушерок. Невдовзі їй вдалося влаштуватися на роботу у Францесбадені поблизу Карлсбаду, де працював її чоловік [3, 5, 6].

Софія Морачевська-Окуневська мала великий потяг до наукової праці. Була дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка, активно працювала в його математично-природописно-лікарській секції, була одним з членів-засновників лікарської комісії. Її наукові дослідження, присвячені осмосові, осмотичному тискові еритроцитів, публікували в лікарському збірнику НТШ. Вивчала стан акушерської допомоги, створила у Львові школу акушерів-гінекологів. Її хвилював та обурював факт, що смертність дітей у Галичині та частота вад, пов'язаних з пологовою травмою, була найвищою в Європі.

...Світова війна. Вацлав працював гарнізонним лікарем в Лінці, а Софія добровільно поїхала до Гмінду, зловісного табору українських виселенців. Допомогала землякам, чим могла, надавала їм медичну допомогу.

Нині ніхто вже не може з'ясувати, що стало причиною розриву Вацлава та Софії: політична ситуація в Галичині? Українсько-польська війна? А може, жінка – Марія Водзіцька? Українофіл Вацлав Морачевський став патріотом Другої Речі Посполитої. Якщо ж в Австрійській монархії, де українці та поляки мали формально рівні права (згадаймо, що у Львові цісаря Франца Йосифа вітали австрійським державним гімном і ще українським і польським національними гімнами відповідними прапорами), українофільство було нешкідливим і навіть оригінальним, то після українсько-польської війни й утвердження польської державної влади в Західній Україні прихильність до українських справ, дружина – українка, друзі – українці, ставали перешкодою на шляху до наукової кар'єри, до права викладати в вищій школі.

До того ж, Морачевський потрапив під вплив польського письменника Станіслава Пшибишевського, «метеора Молодої Польщі», модерніста, шалено

популярного на початку ХХ ст. у Польщі, Росії, почасти і в Україні, де його творчість перекликалась з творчістю Володимира Винниченка. До речі, Винниченко двічі виступав з рефератами про Пшибишевського, характеризував його як «людину будучності», теоретика «нового мистецтва». З Винниченком його поєднував антитрадиціоналізм, антицивілізаційність, індивідуалізм, ірраціоналізм. Вацлав Морачевський під впливом Пшибишевського захопився Ніцше, його ідеями «надлюдини без сумління», здатної заперечити основи моралі, культури, цивілізації і повернутися до правічного, істинного, природного. «De profundis» («Із глибин») – так називався програмний твір Пшибишевського. «Бог помер,- твердив він за Ніцше, – людина вже не шукає Бога, вона знайшла його у себе всередині». Тож і Вацлав твердив про «творчу силу зла», про те, що особу, не здатну боротися з середовищем, треба підштовхнути до загибелі.

Морачевський навіть не приховував своїх контактів з коханками, намагався порізнити дітей, інтелігентних, розумних і освічених дітей, з матір'ю. Морально зранена Софія втратила психічну рівновагу. Депресивні стани змінювались маніакальними нападами. Вона жила інтересами дітей. Мріяла купити синові скрипку, якщо не Страдіварі, то, хоча б Гварнері. Бо ж Юрко - «Дзідзі» – має стати славним скрипалем...[1, 2, 3, 4, 5]

Вважають, що «Синю книжечку» Стефаникові вдалося видати завдяки старанням Морачевського. Чи не перебільшено роль Вацлава Морачевського у становленні Стефаника як українського письменника? Чи не був його протекціоналізм щодо молодого медика – початкуючого літератора даниною модному тоді українофільству, способом набути слави мецената? Насправді, неабияку роль у становленні Василя Стефаника відіграла Софія, жінка Стефаникової мрії, його ідеал, його чисте платонічне кохання. У романі про Ольгу Кобилянську і її оточення «Шарітка з Рунгу» [6] Валерія Врублевська описала таку сцену: *«У вітальні одного її знайомого висів великий портрет Стефаника. Одного разу Софія підійшла до портрета і почала ласкати намальоване обличчя, а потім зайшлася плачем і сказала, що той лотр споює Стефаника спеціально, аби він не міг писати. Позичає йому гроші на вічне віддання, а потім тягне з нього шнурки, а той бідний навіть не підозрює.*

Заспокойся, Зосю,- втішали її. – То вже не так зле, як ти бачиш. Морачевський відкрив Стефаника.

Софія шаленіла.

Не Морачевський відкрив Стефаника! Коли вони познайомилися, Стефаник вже був відкритим. Морачевський любив обставляти себе знаменитостями, як антиками, сецесійними статуетками і тутьськими самоварами з медалями.

Він узяв і Стефаника у свою колекцію і споює його. Йому треба, щоб всі навколо говорили: дивись, який меценат! А меценатом не був, лише нищителем! Щоб тільки поляки мали великих, а не ми» [6].

Що ж, це думка покинутої, розчарованої жінки. Проте ця думка перекликалась з думкою Семена Стефаника, сина письменника, яку він висловив під час приватної розмови. Син знав про велике кохання Софії і Василя, обережно натякав на негативний вплив Вацлава на його батька.

Страшна трагедія трапилась 1919 р. Трагічно загинула 21-літня Ева Морачевська, перша українська жінка, яка вчилася на архітектурному відділі Цюрихського політехнічного інституту. Музично обдарована, з чудовим голосом.

Діти Софії тоді мешкали разом у Швейцарії. Юрко був у відрядженні, коли сестра наклала на себе руки. Нещасливе кохання? Розлучення батьків? Може саме це стало останньою краплею, що переповнила чашу. Юрко страждав, уважав себе винним у загибелі сестри. Він ніколи більше не назвав їх татом і мамою, а в листах називав їх іменами літературних героїв Доте і Мімі. Морально зламану Софію зачіпали плітки та поголоси щодо причини самогубства. Вона повернулася до Львова, мешкала в будинку, де розташовувалася майстерня Олекси Новаківського, працювала в «Народній лічниці», якою керував кузин Євген Озаркевич, провадила невелику лікарську практику. Збирала українських дівчат-служниць, вчила їх українських пісень, навчала розпізнавати та заготовляти лікарські трави. Практикувала зелолічництво, шануючи Юрія Липу та вважаючи його провідним фахівцем у зелолічництві [2, 5, 6]. Займалась науковою працею, зокрема, лікувала рак шийки матки радієм за методикою Марії Скловської-Кюрі. З глибин чорної меланхолії цю скорбну сиву жінку в чорному виривала лише гра на фортепіано. Грала годинами, імпровізувала. Софія вирізнялася незаперечним музичним талантом. Журналістка Марія Струтинська, авторка численних психологічних нарисів про жінок у спогаді «Прощаючись з портретом» («Жінка», 1938) називала виконавську майстерність Софії «отворенням таємних воріт до іншого світу». Ольгу Кобилянську та Василя Стефаника захоплювала не техніка гри, а «глибина проникнення в музичний образ, поважне відчуття задуму композитора і втілення його у виконанні музичного твору». Особливо любила виконувати Дев'яту симфонію Бетховена та «Місячну сонату» Шуберта. Зрештою, не лише Софія була в роді Окуневських музично обдарованою. Варто згадати Ольгу Окуневську, концертуючу піаністку, товаришку й акомпаніаторку Соломії Крушельницької [4, 5, 6, 10].

Хто винен в руйнуванні сім'ї? На це питання не здатен відповісти ніхто... Проте злі язики болісно травмували Софію. Вбитий горем, одержимий батько носив зі

собою урну з прахом улюбленої доньки, не розставався з нею ніде, навіть на лекціях ставив урну на кафедру [11].

Старший син Морачевських Юрій (1896–1935) однозначно вважав себе українцем, хоча й римо-католицького обряду. Коли митрополит Андрей Шептицький запитав Юрія, чому він став українцем, той відповів: «Якби поляки були в такому становищі, в якому є українці, я став би поляком» [11].

Рис. 2. Сім'я Юрія Морачевського (зліва направо): Юрій Морачевський, Марія Морачевська з роду Кромпелів (дружина Юрія), сидить – Вацлав Морачевський з внучкою Софією (донькою Юрія). 1934 р.

окружного суду, помер у віці 39 років у Відні під час операції з приводу пухлини мозку. Василь Стефаник у листі-співчутті до вдови Марії назвав його «найвищою постаттю серед українських патріотів».

Софія Морачевська-Темницька – внучка Софії, донька Юрія Морачевського та Марії Кромпель (1929–2001) була одружена з Іренеєм Темницьким, міністром закордонних справ УНР. У 1944 р. емігрувала до Польщі, далі – до Відня і зрештою, до Філадельфії. Працювала операційною медичною сестрою, матеріально допомагала українським школам-інтернатам і сиротинцям, підтримувала незаможних студентів,

У Львові Юрій постійно жив з мамою, намагався відновити зруйноване домашнє вогнище. За рік до смерті Софія знайшла в собі сили повернутися до громадського життя, стала членкинею Українського товариства жінок з вищою освітою, заснувала філію цього товариства в Перемишлі. Коли у Софії трапилось загострення апендициту з перфорацією апендикса [1, 3, 4] нікого поряд не було. Після її смерті, що сталася 24 лютого 1926 р., син відпровадив її до місця вічного спочинку – на Личаківський цвинтар. Там її гробівець можна відшукати і нині [13]. За своє недове життя Юрій став відомим українським право-, літературо- і мистецтвознавцем, одружився з українкою Марією Кромпель, художницею, ученицею Олекси Новаківського. Юрій Морачевський, член

була активним членом Пласту. Виховала трьох синів: Володимира, інженера-електрика, Юрія, лікаря-офтальмолога та Ореста, міжнародного фінансиста (рис.2). Всі сини досконало знають українську мову, є членами Пласту, одружені з українками. Померла у Львові.

Адам Морачевський, внук Софії, син Юрія Морачевського та Марії Кромпець (нар. 1934 р.) проживає в США, був військовим пілотом. У 2001 р. приїздив до Львова на похорон сестри Софії. Має сина Юрія, військового пілота та перекладача, що служить в штабі військово-повітряних сил США [11].

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Dorozhowets Kh. Doctor Ocunewsky. Medicine, as a way of emancipation. Apteka Galytska. 2010; 13: (Ukrainian) Дорожовець Х. Доктор Окуневська. Медицина як спосіб емансипації // *Аптека Галицька*. – 2010. – №13 / http://www.aptekagal.com.ua/show_article.php?year=2010&month=13&num=20
2. Riznychok S.V., Hanitkevych Y.V. Morachevski Sophy (chapter in “Encyclopedia of Lviv” V. 4, red. A. Kozytsky. – Lviv: Litopys, 2012. – P. 730–731 / Ukrainian: Різничок С.В., Ганіткевич Я.В. Морачевська Софія // *Енциклопедія Львова*. Т. 4. За ред. А. Козицького. – Львів : Літопис, 2012. – 816 с. – С. 730–731.
3. Kitsera A.E., Kitsera A.A., Kitsera N.I. Sophia A. Okunevsky – Morachevsky – First Woman-doctor in Western Ukraine The Women’s Doctor. 2011; 1: 48-49 / Ukrainian: (Кіцера О. Ом., Кіцера О. Ол., Кіцера Н. І. Софія Атанасівна Окуневська-Морачевська – перша жінка-лікар Буковини і Галичини (1865–1926) // *Жіночий лікар*. – 2011. – №1. – С. 48–49.
4. Kitsera A. Jerina (Chapter in «Knights of feather and scalpel: Muses with doctor’s carpetbag») Lviv medical university Edition, 2011. – P. 62–67 / Ukrainian: (Кіцера О. Ярина Лицарі пера і скальпеля: Музи з лікарським саквоюжем. – Видавництво Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. – Львів, 2011. – С. 62–67.
5. Zimenkovsky B.S., Gzegotsky M.R., Lutsyk A.D. Morachevsky Watslaw (chapter in “Professors of Danylo Halytsky National Medical University in Lviv” : 1784-2009. Lviv, Nautilus, 2009. – P. 225–226./ Ukrainian: (Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького : 1784–2009. – Наутилус: Львів. – С. 225–226.
6. Vrublevska V. Edelweis from Rung: biographical novel about Olga Kobylnski Editorial Centre Academy. – Lviv, 2007. – 512 p. / Ukrainian: (Врублевська В.В. Шарітка з Рунгу: Біографічний роман про Ольгу Кобилянську. – ВЦ Академія. – Львів, 2007. – 512 с.).

7. Hanitkevych Y. Eugen Ozarkewych (Chapter in the monograph «The Ukrainian medical Researchers of the first half of the 20th century and their scientific shools») Edition of Shevchenko Scientific Society... Lviv, 2002. – P. 308–337. / Ukrainian: (Євген Озаркевич Українські лікарі-вчені першої половини ХХ століття та їхні наукові школи. -В-во Наукового Товариства ім. Шевченка.... –Львів, 2002. – С. 310–337).
8. Pundy P. Okunevsky-Morachevsky Sophia (Chapter in the monograph “Ukrainian physicians:Bio-Bibliographical Directory”part 1) Edition of Shevchenko Scientific Society... Lviv-Chicago. – 1994. – P. 162 / Ukrainian: (Євген Озаркевич Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. Т. 1. – В-во Наукового Товариства ім. Шевченка.... – Львів ; Чикаго, 1994. – С. 162).
9. Hanitkevych Y. Sophia Okunevsky (Chapters in the monograph «The History of ukrainian Medicine in dates and Names») Edition of Shevchenko Scientific Society. Lviv, 2004; P. 43, 238 / Ukrainian: (Софія Окуневська Історія української медицини в датах і іменах. –В-во Наукового Товариства ім. Шевченка. – Львів ;Чикаго, 2004. – С. 43, 238).
10. Ludkewych S. The old Galician Piano-Music of XIX Century (Chapter in monograph: Ludkewych S. Research, Editorial, Critical Reviews, Speeches: Arang. Shtunder Z.) 2000: Part 2. – P. 404–405 / Ukrainian: Людкевич С. Старогалицька фортеп’янна музика ХІХ ст. // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / Упор. З. Штундер. – Львів, 2000. – Т. II. – С. 404–406.
11. Trehub M. From the newly discovered correspondence exchange between Vassyl’ Stefanyk and the Morachevs’kyis (Article in the “Memoires of the Shevchenko Scientific Society) philological section Edition of Shevchenko Scientific Society. – Lviv, 1995. – Part ССХХІХ. – P. 449–456 / Ukrainian: (Трегуб М. Із невідомого листування Василя Стефаніка з родиною Морачевських. – Записки наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1995. – Т. ССХХІХ: Праці філологічної секції. – С. 449–456.
12. Halas W.L., Halas W.W., Humeniuk W.,W. Halas H.M.,Stadnyk N.A. Sophia Okunevsky and her Genealogical Tree (Article in: Scientific Vtssenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologie named after S.Z. Gzhuckyj) 2007, part 9, 4(35),1. – P. 207–213// Ukrainian: Галяс В.Л., Галяс С.В., Гуменюк В.В., Галяс Г.М., Стадник Н.А. Софія Окуневська і генеалогія її роду // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини і біотехнології імені С.З. Гжицького. – Львів, 2007. – Т. 9. – №4(35). –Ч. 1. – С. 207–213.
13. Lupiy G.V. Lychakiv cementary: Guide. – Lviv: Kamenyar, 1996. – 376 p. : Ukrainian (Лупій Г.В. Личаківський цвинтар : Путівник. – Львів: Каменяр,1996. – 367с.

SUMMARY

Olexandr KITSERА, Olexandr KITSERА (young)

SOPHIA OKUNEVSKA-MORACHEVSKA

*Department of Otorinolaryngology of Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
Lviv, Ukraine, ookitsera@gmail.com*

The article is dedicated to first female doctor in Austro-Hungary and Galicia, scientist and writer, member of the Shevchenko Scientific Society. Sofia Okunevsky-Morachevsky, a fairly gifted person with a tragic fate. Under the complicated conditions of Austro-Hungarian Empire she managed to get higher medical education, and devoted herself to health care, public work, literature and music. The publication sheds light on some of the pages that are not fully studied yet the biography of this extraordinary woman, her strong pro-Ukrainian position, social work, environment, as well as to her offspring's.

Key words: *Sophia Morachevska-Okunevska, Waclaw Morachevski, Ukrainian physicians, writing, Olha Kobulyanska, History of Medicine, Galicia.*

Стаття надійшла 25. 04. 2015
Після доопрацювання 26. 05. 2015
Прийнята до друку 07. 07. 2015